

Cercetările de suprafață întreprinse de colectivul de arheologi al M.I.A.M.B. pe malurile Argeșului, în zona Ordoreanu, Poșta, Mihăilești, Cornetu, Dumitrana, au reușit să identifice așezări arheologice relativ numeroase. Săpăturile executate au avut toate un caracter de salvare atât datorită traseului canalului București — Dunăre, cât mai ales ritmului alert al lucrărilor de excavare și îndiguire din zonă.

Transformările ce au urmat și-au pus în mare măsură amprenta asupra configurației terenului, cursurilor apelor, ca și asupra așezărilor umane, cercetările arheologice desfășurându-se astfel pe intervale scurte de timp și la solicitarea conducerii Canalului.

Stațiunea cercetată de noi în raza fostei comune Ordoreanu este astăzi în totalitate acoperită de rambleul digului (cca 5 m înălțime), pe aliniamentul Ordoreanu—Poșta. Ea se găsea pe o terasă a Argeșului care, cu câteva secole în urmă, era situată în imediata apropiere a riului, la aproximativ 200 m N—E de punctul numit „la pod“, pe șoseaua Ordoreanu—Clineeni. Decelarea și cercetarea obiectivului s-au datorat, în exclusivitate, decopertării terasei pe o lungime de aproximativ 2 km, la o adâncime de cca 1 m. Apariția, sub lama excavatoarelor, a unor vestigii arheologice a determinat sistarea pentru o perioadă relativ scurtă a lucrărilor de îndiguire și efectuarea cercetărilor istorice și arheologice. În vederea dezvelirii unor elemente materiale și spirituale ce au aparținut vechii așezări Ordoreanu, în cadrul unei cercetări limitate a zonei, s-au executat 6 secțiuni și 4 casete, totalizând o suprafață de aproximativ 200 m². S-a practicat o săpătură pe sistemul unor secțiuni lungi de aproximativ 25 m și lată de 1,5—2 m. Cu acest prilej au fost cercetate nouă cuptoare de dimensiuni variabile — cu diametrul între 1,40—2,20 m, toate înscriindu-se pe un aliniament perfect orientat de la N — N — E — S — S — V și care ar fi corespuns în prezent configurației teraselor Argeșului.

Dispuse pe aproximativ 30 m lungime, cuptoarele pot fi împărțite, după aspect și structură, în două categorii: prima grupă de 4, cealaltă de 5. Primul set cuprinde cuptoare de mari dimensiuni (C_1 D = 1,75 m, d = 1,5 m; C_2 D = 2,10 m d = 1,5 m; C_3 D = 1,5 m d = 1,35 m; C_4 D = 1,52 m d = 1,10 m (*Fig. 1*); celelalte 5 au dimensiuni relativ reduse, cu un diametru ce variază între 1,25—1,50 m (înscriindu-se mai mult sau mai puțin într-un cerc) și sînt concentrate în colțul de N—NE (*Fig. 2*).

Toate cuptoarele descoperite „in situ“ au gura de alimentare orientată spre sud, cenușarele fiind împlintate în solul viu la o adâncime de cca 0,20—0,30 m

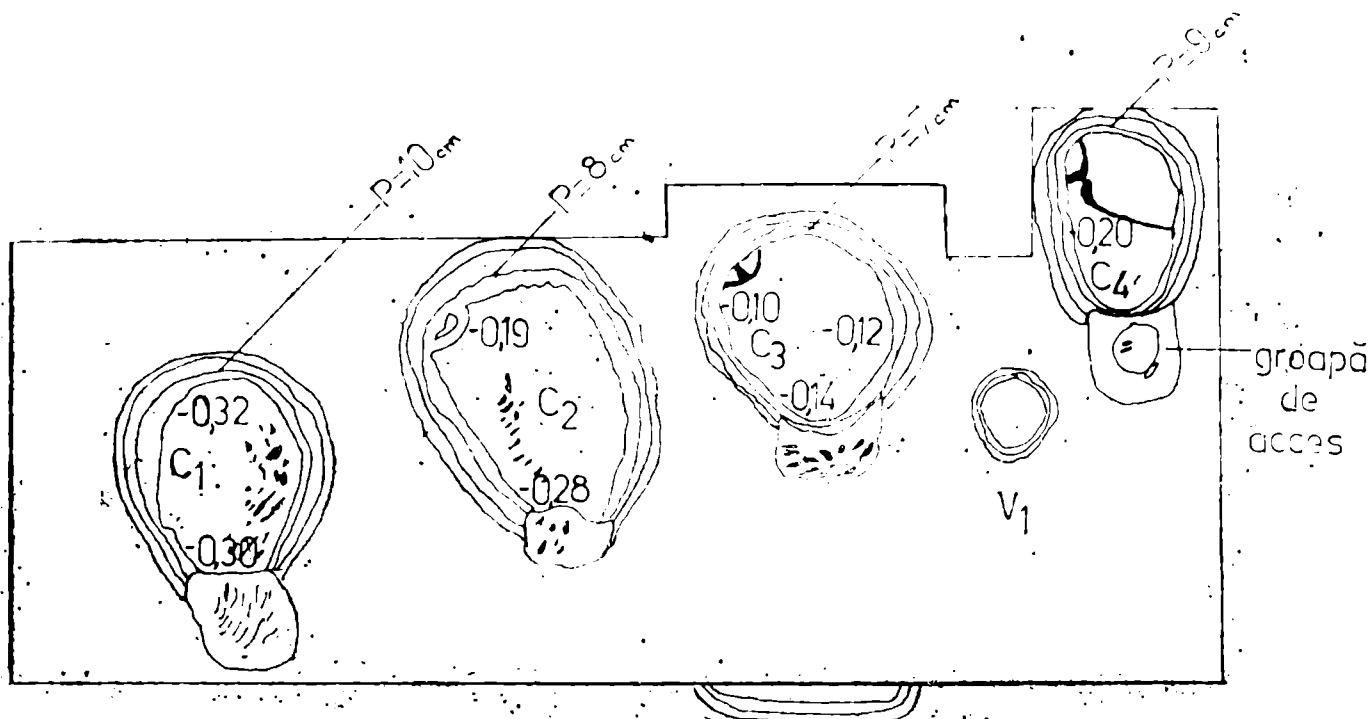

Fig. 1. Planul cuptoarelor 1-4.

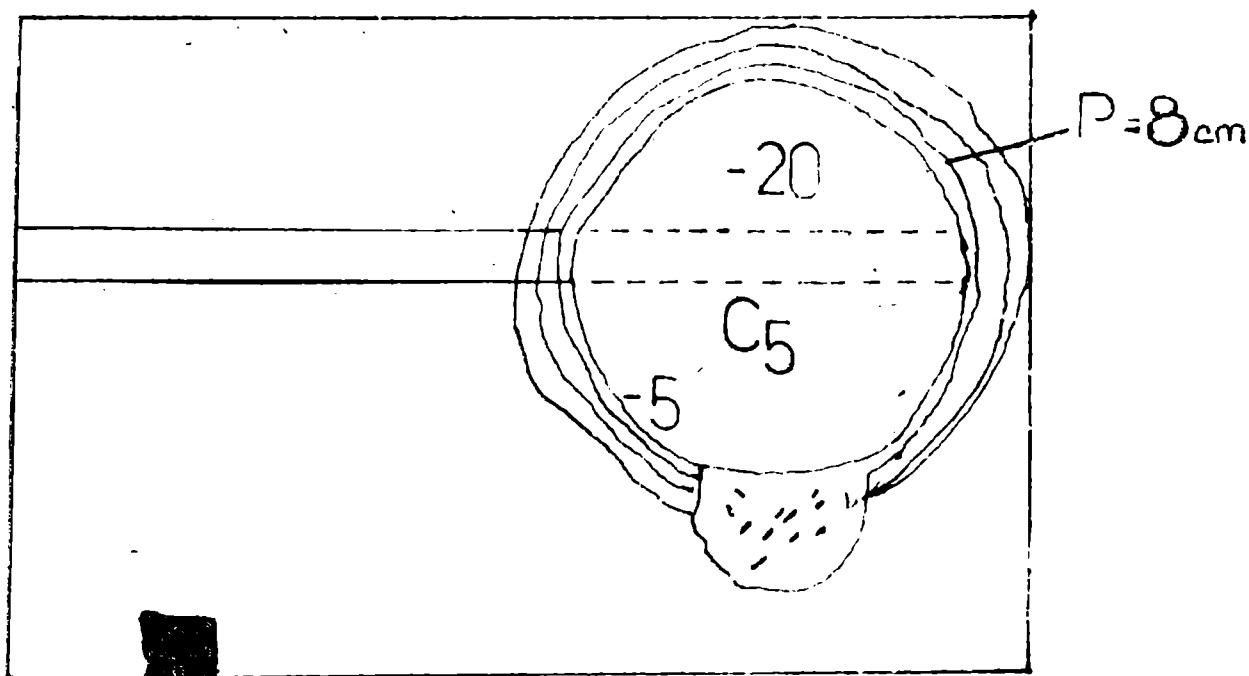

Fig. 2. Cuptorul 5.

în raport cu cota vetrei. Prima grupă (cuptoarele mari) se caracterizează prin gropi de acces dezvoltate și cu unghiurile aproape drepte, celelalte au gurile reduse și ovalitate (Fig. 3).

O altă distincție se poate opera sub aspectul morfologiei lor: astfel, primele patru cuptoare au plasate coșuri de fum în poziție dextra față de axul N—S al cuptoarelor; în grupa a doua, cuptoarele mici sînt lipsite de un compartiment lateral, de unde presupunerea noastră că ele se înscriu în tipul de cuptor cu coș central. Nu s-a putut opera nici o departajare a lor în funcție de materialul constructiv; el este identic pentru toată „seria” mai sus amintită.

Săpătura a surprins pereții cuptoarelor la înălțimi relativ mici, 0,20—0,30 m, avînd o dublă cămășuire: în exterior, un lut alb-gălbui fățuit, în in-

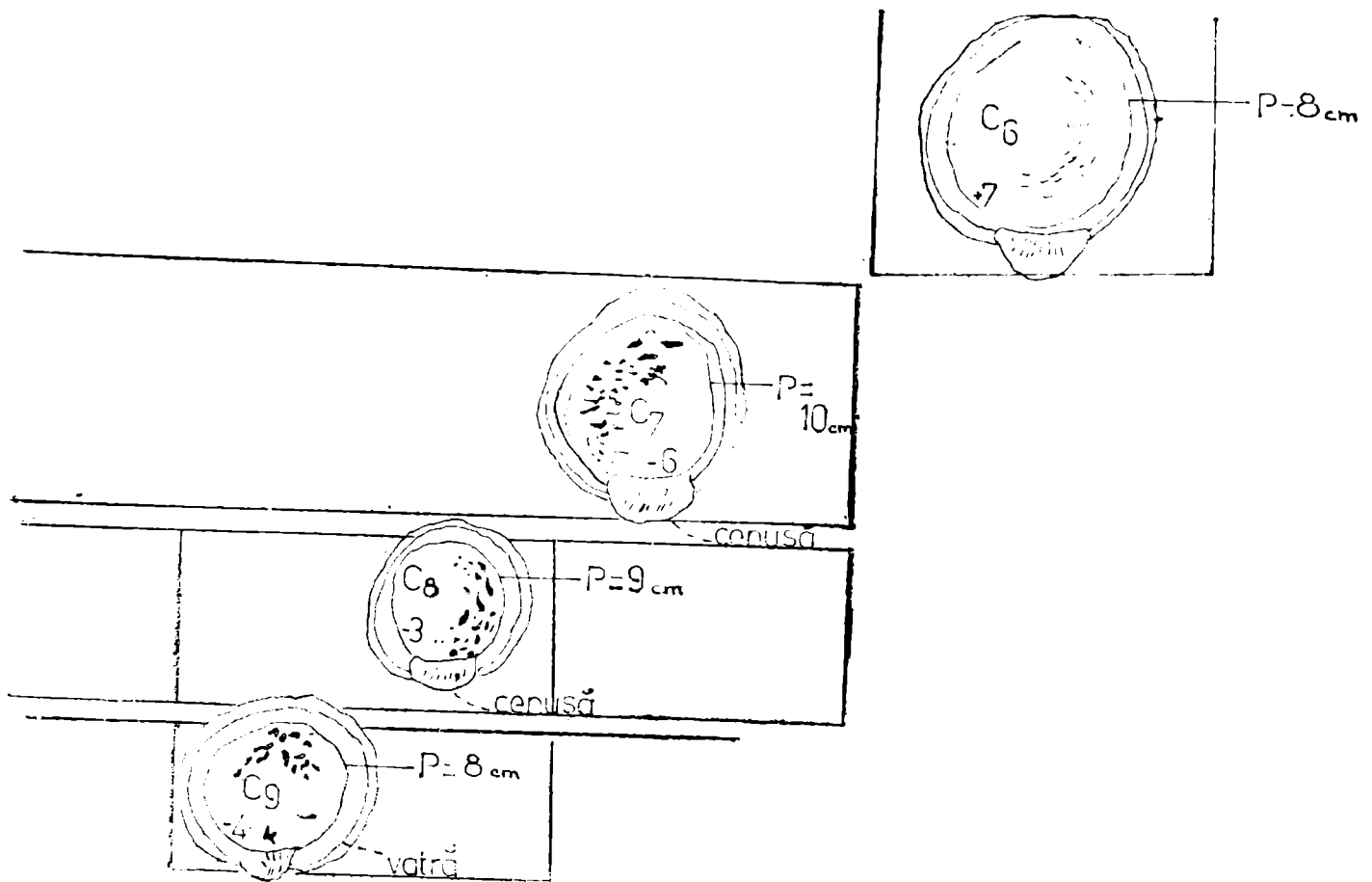

Fig. 3. Cuptoarele 6—9.

terior, calupuri de cărămidă care, prin ardere puternică, deveniseră foarte sfărâncioase. După grosimea pereților, grupele se amestecă, în general, grosimea lor provocând vitrifierea pereților și înrșirea pământului. Vetrele cuptoarelor de dimensiuni variabile relativ mici (1,5 cm) au fost și ele afectate de căldura violentă a focului, devenind adevărate oglinzi alb-gălbui, circulare și puternic pietrificate; cuptoarele C_4 , C_6 , C_7 , C_8 au oglinda vetrei în pantă descendentă spre sud, spre goapa de acces, celelalte sînt orientate în poziție inversă cu diferențe de nivel de maximum 15 cm față de centrul ipotetic al cuptoarelor.

Majoritatea vetrelor au avut depuse pe oglindă un strat de cenusă, nisip și arsură de cca 0,2—0,5 cm; sub vetre, dincolo de stratul roșietic de pământ se afla un nivel de nisip izolator gros de pînă la 5 cm. Înălțimea redusă a pereților — datorită unor cauze obiective — nu a permis reconstituirea exactă a unui exemplar, totuși, măsurîndu-se curbura pereților interiori s-a ajuns la concluzia că, pentru majoritatea cuptoarelor, înălțimea nu depășea o cotă maximă de 1—1,5 m, dar nici nu era mai mică de 0,60—0,50 m, cotă valabilă pentru cuptoarele mari, minima fiind impusă de gradul accentuat de curbură. După cum se vede, marile dimensiuni ale cuptoarelor au creat meșterilor probleme legate nu numai de consistența mijloacelor constructive, dar și de asigurarea unei activități de durată. Inexistența unui material ceramic bogat și concludent conduce în mod imperios la concluzia că orice utilizare a cuptoarelor, în afară de coacerea pîinii, este definitiv exclusă. Prin dimensiuni, formă și folosință, cuptoarele feudale din stațiunea Ordoreanu prezintă analogii directe cu un cuptor feudal descoperit în așezarea Mănești — Buftea, datat în secolele XV—XVI, de către arheologul Aristide Ștefănescu și net diferențiate față de cele prezentate de dr. Nicolae Constantinescu în așezarea medievală de la Coconi.

Dar, dincolo de dimensiuni, forme și permanențe, valoarea descoperirii ar reprezenta grupajul sau alinierea unui număr compact de cuptoare - mijl ace de existență direct legate de viața economică - în vatra unui sat medieval situat pe valea fertilă a Argeșului și în imediata apropiere a orașului capitală. Amplasarea unui astfel de centru de copt pîine de mari proporții ridică de la început o întrebare: cînd au funcționat aceste cuptoare?; care a fost importanța socio-economică a satului Ordoreanu și a hinterlandului său?; și, în sfîrșit, cine erau beneficiarii acestor masive concentrări de cuptoare?

Descoperirea în gaura de acces a cuptorului 6 a unei monede permite datarea cuptoarelor cel puțin la sfîrșitul veacului al XVII-lea; prin analogii morfologice, putem avansa totuși presupunerea că ele erau în funcție încă de la mijlocul veacului al XVII-lea. Moneda descoperită este un gros raguzan din argint aurit; pe avers e reprezentat Crist, iar pe revers Sf. Raguza și anul 1681.

Surprinderea pe nivele de funcționare a unui material ceramic din păcate neconcludent în zona cuptoarelor C₅ și C₇, material de factură tîrzie, pledează pentru limitarea activității acestui vast atelier de cuptoare la secolul al XVIII-lea. Dispariția lui poate fi pusă în legătură cu schimbarea cursului Argeșului și deplasarea teraselor cu atît mai mult cu cit stratigrafic apar distinct două nivele de pămînt purtat, alburiu și cenușiu, ambele fiind saturate de nisip fin. A doua problemă este strîns legată de însăși viața unei așezări rurale, cu structurile sale sociale, teritorial-politice, mental-colective, dar și sub aspectul poziției geografice, satul Ordoreanu făcînd parte dintr-un ghem de aglomerări umane concentrate pe ambele părți ale Argeșului mijlociu, îmbrăcînd riul pe o parte și pe alta. Aceste așezări au beneficiat de condiții ce au favorizat în mod constant progresul demografic, culminînd cu a doua repopulare a satelor în timpul domniilor lui Șerban Cantacuzino și Constantin Brîncoveanu. Tot acum, dar pe alt plan al relațiilor sociale, se intensifică procesul de dezagregare a obștii satești devălmașe, care a fost atestat încă de la mijlocul veacului al XVI-lea, atîngînd apogeul la sfîrșitul secolului al XVII-lea. Acest proces de disoluție a cuprîns, presupunem noi, și satul Ordoreanu cu așezările limitrofe.

Neîndoios că un centru productiv -- eventual de pesmet, solicitat de armata otomană -- așa cum a funcționat pe vatra satului depășea cu mult necesitățile unei singure așezări rurale sau ale obștii satești locale. Fiînd destinat unei populații răspîndite pe arii mai întinse, produsul rezultat avea în cadrul obștilor satești din zonă și valoare de marfă.

Folosirea neîntreruptă a cuptoarelor de-a lungul mai multor generații implică probleme de economie forestieră: numai prezența pădurii și accesul direct la aceasta au permis obștii întreținerea unui astfel de centru: o dată cu dispariția sa se vor stinge și focurile cuptoarelor, iar zonele verzi vor suferi masivele defrișări atestate cartografic de istoriografia noastră în ultimele trei decenii ale veacului al XVIII-lea (continuată pînă la pacea de la Adrianopol, 1829).

Răspunsul la cea de-a treia întrebare este legat nemijlocit de puținătatea izvoarelor; oricum, chiar dacă satul Ordoreanu nu apare în documente decît tîrziu s-a dovedit că așezările rurale din Țara Românească, ca și cele din Moldova și Transilvania sînt mult anterioare în raport cu primele mențiuni, iar descoperirea unui centru economic pe vechea vatră a satului Ordoreanu nu face decît să confirme acest fapt.

Informații despre același sat se găsesc în izvoarele cartografice; o primă mențiune apare în „Mappa specialis Walachiae“, editată în 1788 de către F. Jos. Ruhedorf la Sibiu, unde satul Ordoreanu, „Ordojeni“, este pomenit alături de alte localități din bazinul Argeșului mijlociu. Un deceniu mai tîrziu, col. Specht realiza, în cele 108 planșe, o hartă detaliată a Munteniei, în care satul Ordoreanu

era încă înconjurat de păduri masive ce îmbrăcau malurile Argeșului. Un alt izvar cartografic târziu ne aduce o prețioasă mărturie, deschizând calea cercetării de specialitate; cu prilejul lucrărilor cerute de Barbu Știrbei, austriacul Pfligly ridică o hartă a Munteniei și Olteniei, lucrare ce se va tipări doar în timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza în 1864. Pe lângă faptul că preia și rezolvă de data aceasta pe baze moderne de triangulație problema teritoriului dintre Dunăre și Carpați, harta îmbogățește geografia economică cu prețioase și originale însemnări: astfel, după ce redă cu minuțiozitate topografia și hidrografia zonei, localizează satul Ordoreanu pe „drumul Craiovei“, drum ce pleca din sudul Bucureștiului, traversa vetrele satelor Bragadiru, Clinceni, ajungând la Ordoreanu și de aici mai departe trecea Argeșul pe un pod de vase menționat pe hartă. În fine, Marele Dicționar Geografic al țării ne redă o imagine târzie a statutului social-economic al satului Ordoreanu: „la 184 de locuitori pământ 125, ha 320 vite mari, 628 animale mici“.

Descoperirea recentă, în cadrul lucrărilor de salvare și cercetare arheologică în zona canalului Dunăre—București, a unui ansamblu de cuptoare — unice în cîmpia munteană prin număr și dimensiuni îmbogățește patrimoniul civilizației sătești medievale, relevînd încă o dată firul neîntrerupt al existenței noastre prin curgerea veacurilor.

Ordoreanu II

RÉSUMÉ

RADU CIUCEANU

Dans la zone de l'ancien village d'Ordoreanu, maintenant entièrement recouvert par la grande digue du lac de Mihăilești, on a identifié l'existence de neuf fours de différentes dimensions. Ils étaient aménagés à même terrasse de l'Argeș et utilisés pour cuire le pain. Leur disposition en ligne marque une situation que l'on signale pour la première fois au centre de la Plaine Roumaine. Partant d'une monnaie émise par la ville de Raguse et d'un bien pauvre matériel archéologique, ces fours ont été datés aux dernières dizaines d'années du XVIIe siècle. Ils ont appartenu peut-être à la collectivité rurale pour ses besoins courants ou bien ils ont servi à la préparation des grandes quantités de biscuits commandés au XVIIe—XVIIIe siècles par l'armée ottomane.

Explication des figures

Figure 1. Plans des fours 1—4.

Figure 2. Le four 5.

Figure 3. Les fours 6—9.